

LILEK ČERNÝ – JEDOVATÝ PLEVEL

Lilek černý je v teplejších oblastech našeho státu považován za nebezpečný plevel širokořádkových plodin. Zároveň je významným hostitelem škodlivých organismů lilkovitých rostlin. Ochrana pěstovaných plodin před tímto plevelem spočívá ve správném využití komplexu preventivních a přímých opatření.

Lilek černý (*Solanum nigrum*, syn. *Solanum dillenii*, *S. humile*, *S. judaicum*, *S. moschatum*, *S. suffruticosum*, *S. morella* subsp. *nigrum*) taxonomicky náleží do čeledi lilkovité (Solanaceae) a je též známý pod lidovými názvy psí víno, pošátka či psinky.

POPIS DRUHU

Jedná se o jednoletou, pozdní jarní, bohatě větvenou bylinu, s přímou, oblou nebo tupě hranatou lodyhou, která dorůstá výšky 30 až 50 cm. Kořen lilku černého je jednoduchý, kulový s četnými postranními kořeny. Listy jsou střídavé, dlouze řapíkaté, tmavě zelené, s čepelí kopinatou až široce vejčitou, zašpičatělou, celokrajnou nebo až výrazně laločnatou (var. *atriplicifolium*), na bázi klínovitou a sbíhající mírně na řapík.

Lilek černý kvete od července do podzimu, kvetoucí rostliny s nastupujícími mrazy zanikají. Květenstvím je vrcholík tvořený oboupohlavnými, pravidelnými, dvouobalnými květy s pěticípými, kolovitými, bílými korunami. Z opylených květů posléze dozrávají kulovité, fialově černé nebo zelené, popř. žlutozelené, lesklé bobule o velikosti 7 až 8 mm v průměru. Tyto bobule obsahují 50 až 70 špinavě žlutých až žlutohnědých, matných semen (tedy až několik tisíc na jedné rostlině), která jsou 2–2,3 mm dlouhá, zploštělá, v obrysu nepravidelně široce vejčitá a na povrchu hustě jemně jamkatá. Lilek černý je jedovatou rostlinou, po požití bobulí může dojít k otravě. Obsahuje množství steroid-

ních alkaloidů, mezi nejvýznamnější patří solanin a solasodin. Na našem území se též vyskytuje jedovatý příbuzný této rostliny, lilek potměchuť (*Solanum dulcamara*), jehož plody jsou červené a podlouhlé.

Rostlina lilku černého s květy i plody

NÁROKY NA STANOVIŠTĚ

Lilek černý se vyskytuje téměř v celé Evropě (s výjimkou nejsevernějších částí Britských ostrovů a Skandinávie), na západní a jihozápadní Sibíři, ve Střední Asii, v Indii, ve východní Číně, na Sachalinu, v Japonsku a v severovýchodním cípu Afriky. Do USA, Austrálie a na Nový Zéland byl tento druh zřejmě jen zavlečený. Vyskytuje se především v teplejších oblastech státu, ale zasahuje i do vyšších poloh. Roste na kompostech, rumišťích, úhorech, okrajích hnojišť, v okolí silážních jam, na dvorech hospodářských objektů, na dnech letních rybníků, v zelinářských zahradách, na čerstvě vyhnojených polích a na mnoha dalších,

antropicky ovlivněných stanovištích. Lze jej nalézt na různých substrátech, častěji na půdách čerstvě vlhkých a bohatých na dusík. Zapleveluje zejména okopaniny, zeleninu a ostatní plodiny, které plně nezapojují poros-

do 3 cm. Ve vyhřáté půdě pak roste velmi rychle, zejména v okopaninách. Na biologicky aktivních půdách nevydrží semena v půdě dlouho životná a pokud není půda každoročně doplňována novými semeny, poměrně rychle tento druh z daného pozemku ustupuje. Na pozemky se lilek černý šíří především statkovými hnojivy, zejména komposty a špatně uleželým hnojem. Významným zdrojem šíření tohoto druhu bývá i balíčková sadba.

MOŽNOSTI OCHRANY

Ochrana pěstovaných plodin proti šíření lilku černého spočívá v nezávadných statkových hnojivech, zvláště v kompostech a též v zahradních zeminách; dále v pravidelném střídání plodin, zejména v zařazování plodin, kde se lilek černý spolu s dalšími plevelnými druhy čeledi lilkovité nemůže uplatnit, tj. v obilnách a pícech. Významnou úlohu mají zapojené porosty, pečlivě ošetřované během vegetace, které znemožní dozrání a vysemenění plevele. Velmi dobře se uplatňují meziplodiny, které neumožní vzejítí lilku černého. Herbicidní skladba v širokořádkových plodinách je proti lilku černému poměrně účinná, ale vzhledem k rozvířené vzcházíivosti z bohaté zásoby dormantních semen rostliny tvoří tento druh podstatnou součást pozdního zaplevelení ke konci léta. ■

Dr. Ing. Zdeněk Chromý
ÚKZÚZ Brno
Foto Harald Hubich